

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA ERTAKLAR O'RNI

Jumayev Ro'ziqul Xolikulovich,
Buxoro davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4881-2441>
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.2.2.022>

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'quvchilarning ertak o'qitishda nazariy asoslariga katta ahamiyat bergan holatda, xalq ertaklari o'quvchilarning axloqiy tarbiyalash, pedagogik amaliyot davrida ulardan foydalanish ahamiyati haqida so'z yuritilgan. Bundan tashqari maqolada, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda ertaklar o'rni haqida ham fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Ertak, xalq ertak, poetik ijod, sehrli zarguzasht, nasr, epik badiiy asar, kompetensiya, kommunikativ.

РОЛЬ СКАЗОК В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Джумаев Розикул Холикулович,
Преподаватель Бухарского государственного педагогического института

Аннотация: В данной статье говорится о важности использования народных сказок в период нравственного воспитания и педагогической практики учащихся в случае придания большого значения теоретическим основам обучения учащихся сказкам. Кроме того, в статье также рассматривается роль сказок в формировании коммуникативной компетентности учащихся младших классов.

Ключевые слова: Сказка, народная сказка, поэтическое творчество, волшебная сказка, проза, эпическое художественное произведение, компетентность, коммуникативность.

THE ROLE OF FAIRY TALES IN FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCES IN PRIMARY CLASS STUDENTS

Jumayev Rozikul Kholikulovich,
Teacher of Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract. This article talks about the importance of using folk tales in the period of moral education and pedagogical practice of students in the case of giving great importance to the theoretical foundations of the students in the teaching of fairy tales. In addition, the article also discusses the role of fairy tales in the formation of communicative competence of elementary school students.

Key words: Fairy tale, folk tale, poetic creation, magic fairy tale, prose, epic work of art, competence, communicative.

Kirish. O'quvchilarning ongli, to'g'ri, ifodali, tez va ichdan o'qish malakalarini shakllantirish. Turli janrdagi asarlar: ertak, hikoya, she'r, masal, topishmoq, maqollarni farqlashdan iborat. Og'zaki bog'lanishli nutqni o'stirish, qayta hikoyalash malakalarini shakllantirish, kitobga havasini kuchaytirish. Badiiy asar mazmuni va g'oyasi asosida o'quvchilarning fikrlash darajasini o'stirish: ularni yuksak axloqiy ruhda (to'g'rilik, halollik, kamtarlik, samimiylilik, fidoiylilik, insonparvarlik, mehnatsevarlik, mardlik ruhida) tarbiyalash.

O'quvchilar ertak o'qishga juda qiziqadi, chunki ertak sodda, ravon tilda yoziladi. Ertak oxirida qahramonlar murod -maqsadlariga yetadilar.

Xalq og'zaki ijodida ertak janrining bolalar tomonidan yaxshi qabul qilinishi, qiziqib o'qilishining sabablaridan bir ertak tilining ta'sirchanligi, o'tkirligi, ma'nodorligi va xalq tiliga yaqinligidir. Ertaklarning ko'pchiligida real hayot tasviri sarguzasht elementlar bilan qo'shilib ketadi.

Ertakning o'tkir, maroqli syujeti, voqea rivojidadagi favqulodda ajoyib vaziyat bolalarni maftun qiladi, undagi mard, kuchli, topqir, dovyurak, chaqqon qahramonlar, ertakning g'oyaviy yo'nalishi, unda ezgulik kuchining – yaxshilikning doimo g'alaba qilishi bolalar diqqatini o'ziga jalb etib, ularni rom qiladi.

Ertakda qabul qilingan hikoya qilish shakli bir xil soʻz va iboralarning qayta-qayta takrorlanib turishi, ohangdorligi, tilining taʼsirchanligi, ifoda vositalarining jonliligi, bolalar uchun juda qiziqarliligidir. Ertakda qatnashuvchilar koʻpincha rahmdil, saxiy, adolatli hamda ularning aksi boʻlgan yovuz, baxil, ochkoʻz kishilar timsoli boʻladi. Ertakning pedagogik qiymati shundan iboratki, oʻquvchilar unda toʻgʻrilik, halollik gʻalaba qilganidan, kambagʻal kishilar qiyinchilikdan qutilganidan, yaʼni yaxshilik, ezgulik roʻyobga chiqqanidan va yomonlik, yovuzlik mahkumlikka uchraganidan quvonadilar. Ular hayotda ham doimo shunday boʻlishini istaydilar. Ertak ustida ishlashda oʻquvchilarda uni aytib berishga oʻrgatish ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Ertakni oʻqitish va aytib berish ogʻzaki nutqni oʻstiradi, oʻquvchilar nutqini yangi soʻz va iboralar bilan boyitadi.

Xalq ogʻzaki tilida shunday soʻz va iboralar borki, ular bolaga oʻzgacha taʼsir koʻrsatadi. Masalan, “Yoʻlbars, Tulki va Boʻri” ertagida “Togʻ echkisi siz ulugʻimizniki boʻlsin”, “Quyvon siz podshohimizning ertalabki nonushtangiz boʻlsin”, “Kiyik kechqurungi taomingiz, qoʻy kunduzgi xoʻragingiz boʻlsin” kabi gaplar tarkibidagi ajratib koʻrsatilgan soʻzlarga oʻquvchilar diqqati qaratilib, ertakni soʻzlab berayotganda ulardan nutqda foydalanishlariga eʼtibor qaratish zarur[1].

Metodlar. Hayvonlar haqidagi ertaklar bilan ishlashda biz quyidagi usullardan foydalanishimiz mumkin: tanlab oʻqish, savollarga javob berish va oʻquvchilar tomonidan savollar berish, ogʻzaki va grafik chizish, reja tuzish, qayta hikoya qilishning barcha turlaridan foydalanib oʻqitiladi. Maktab amaliyoti shuni koʻrsatadiki, yosh maktab oʻquvchilari ertaklardagi hayvonlarning xatti-harakatlarining haqiqiy emasligini, syujet konvetsiyasini yaxshi tushunishadi, lekin ular bu ajoyib, odatiy dunyoda qolishdan xursandlar. Shuning uchun biz bolalarga shunday ertak aytib berishingiz va suhbatni shunday tashkil qilishingiz kerakki, ular bir muddat shu ertaklar olamida oʻzlarini topadilar.

Oʻquvchilar laminat qilingan gulning yaprogʻiga oʻz ismlarini marker bilan yozadilar. Guruhdagi barcha oʻquvchilar gulning bitta yaprogʻida oʻzlari yozgan ism bilan boshqalarning yozganlarini tekshirish orqali oʻz husnixatdagi kamchilikni sezadilar, ism qayerga yozilishdan qatʼiy nazar bosh harf bilan yozilish kerakligini yana bir bor eslaydilar va oʻquvchilarning hushyorliklarini oshiradi. Oʻqituvchi oʻyin tartibini tushuntiradi. Dars oxirigacha yaproqdagi tayoqchalar soni oʻquvchi bahosini belgilab berishini tushuntiradi. Oʻqituvchi juda tezlik bilan savol tashlaydi toʻgʻri javob aytgan oʻquvchi oʻz yaprogʻiga marker orqali tayoqcha chizadi.

Dars oxirigacha oʻquvchi oʻz yaprogʻidagi tayoqchalar soniga koʻra baholanadi. Buning eng afzallik tomoni shundaki oʻquvchi qanday topshiriq boʻlishidan qatʼiy nazar juda eʼtibor bilan oʻtiradi va toʻgʻri javob berishga harakat qiladi. Agar tayoqchalar soni qaysidir oʻquvchida kam boʻlsa, yana topshiriq berishlarini soʻraydi. Oʻquvchi dars yakun boʻlganini bilmay qoladi. Dars yakunida qaysi oʻquvchining yaprogʻiga tayoqcha boʻlmasa shu guruhning umumiy balidan boʻsh yaproqlar uchun 1 balldan ayriladi. Bu usulni 2-3 marta oʻtkazildiki, guruh oʻquvchilari past oʻzlashtiruvchi oʻquvchini birinchi gapirtirishga harakat qiladilar. Sekin-asta past oʻzlashtiruvchi oʻquvchi ham hushyor tortishga mazbur boʻladi. Oʻqituvchi qanday topshiriq berishidan qatʼiy nazar oʻgʻzaki soʻl-javobmi, mustaqil ishmi, test topshirigʻini barchasini toʻgʻri yechib tayoqchalar soni 5tadan orttirishga harakat qiladi, chunki har bir tayoqcha 1 ballni tashkil etishi oldindan oʻqituvchi tomonidan tushuntiriladi. Oʻquvchi koʻz oldida bahosi koʻrinib turganligi uchun u dars oxirigacha imkondan foydalanishga harakat qiladi. Dars qanday yakun boʻlib qolganligini sezmaydi qoladi.

Yuqorida berilgan barcha metodlar oʻquvchilarni darsga jalb qilib oʻquv samaradorligini oshirishga qaratilgan. Hozirgi zamon talablariga muvofiq maktabgacha katta yoshdagi bolalar adabiy talaffuz meʼyorlariga binoan oʻz lugʻatidagi barcha tovush va soʻzlarni aniq va tiniq talaffuz etib, urgʻularning toʻgʻriligiga rioya qilmogʻi lozim. Tadqiqotchilar va maktabgacha taʼlim muassasalari tarbiyachilarining fikrlariga koʻra maktabgacha katta yoshdagi bolalarda nutq shakllanishining eng qulay shart-sharoitlarini aniqlash murakkab vazifalardan hisoblanadi. Mamlakatimiz mustaqillikka erishishi tufayli barcha sohalarida tub oʻzgarishlar yuz berdi. Bu oʻzgarishlar uzluksiz taʼlim tizimiga ham tegishli boʻlib, maktabgacha taʼlim zimmasiga alohida majburiyat yuklaydi. Maʼlumki, bolalarni maktabga tayyorlashda ona tili muhim oʻrin tutadi. Ona tilini oʻrganish narsa va hodisalarni idrok etish, oʻzini qiziqtirgan masalalar toʻgʻrisida fikr yuritish, oʻylash, nutq oʻstirishni rivojlantirishga yordam beradi. Tovush va soʻzni toʻgʻri talaffuz etish bola shaxsining shakllanishida katta tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi. Shu sababdan ona tilini oʻrganishga oid mashgʻulotlar jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalar (6-7 yosh) nutqini shakllantirishga alohida eʼtibor berilmogʻi lozim.

Hozirgi zamon talablariga muvofiq maktabgacha katta yoshdagi bolalar adabiy talaffuz me'yorlariga binoan o'z lug'atidagi barcha tovush va so'zlarni aniq va tiniq talaffuz etib, urg'ularning to'g'riligiga rioya qilmog'i lozim. Tadqiqotchilar va maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarining fikrlariga ko'ra maktabgacha katta yoshdagi bolalarda nutq shakllanishining eng qulay shart-sharoitlarini aniqlash murakkab vazifalardan hisoblanadi. Hozirgi paytda 6-7 yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishga yanada yuqoriroq talablar qo'yilmoqda. Bu talablarga javob berish nutqni rivojlantirishga oid yangi izlanishlarni taqozo etadi.

Shunga ko'ra 6-7 yoshdagi bolalarning tevarak-atrofni o'rganish jarayonida nutqini rivojlantirishning samarali yo'llari hamda vositalarini ishlab chiqishda tayanch bo'ladigan nazariy, metodik qoidalarni ishlab chiqishga e'tibor qaratildi. Bolani maktabga tayyorlash o'ta muhim vazifalardan biri bo'lib, har bir ota-onadan katta mas'uliyatni talab qiladi. Bu jarayonda bolani maktabga tayyorlash uchun o'y sharoitida ham bola bilan shug'ullanish, uni mustaqil fikrlashga o'rgatish mumkin. Buning uchun uy sharoitida bola bilan muammoli savollarga javob izlash orqali ularning ham dunyoqarashini tekshirish, ham nutqlarini shakllantirishga yordam berish ko'zda tutiladi. Muammoli savollar bolaning ziyrakligini tekshirish uchun, uning mantiqiy fikrlashini baholash uchun yordam beradi. Nutqning tovush madaniyatini shakllantirish bolalarning bog'lanishli nutqini rivojlantirishda muhim o'rin eallaydi.

Ertaklar o'zining milliy o'ziga xosligini saqlaydi, har bir xalq ertagi o'ziga xos tarzda, o'ziga xosdir. Odatda, ertak o'qishdan oldin kichik tayyorgarlik suhbatlari o'tkaziladi (siz qanday ertaklar, qaysilarini o'qiganingizni so'rashingiz mumkin; ertaklar ko'rgazmasini tashkil qiling). Hayvonlar haqidagi ertaklarni o'qishdan oldin hayvonlarning odatlari haqida eslatish, bu hayvonlarning rasmini ko'rsatish tavsiya etiladi[2]. Agar bolalarga yaqin tabiat haqida ertak o'qilgan bo'lsa, u holda ekskursiya materiallari, tabiat kalendarlaridagi yozuvlar, ya'ni kuzatishlar va tajribalardan foydalaniladi. Odatda, hayvonlar haqidagi ertakni o'qish hech qanday tayyorgarlikni talab qilmaydi, lekin ba'zida hayvonlarning axloqi va odatlari haqida suhbatda eslatib turish kerak. O'qituvchi ertakni o'qiydi, lekin uni aytib berish tavsiya etiladi. Xarakteristikalar va baholarni tuzish uchun ertakdan foydalanish mumkin. Chunki ertak qahramonlari odatda o'zlarining harakatlarida aniq namoyon bo'ladigan bir yoki ikkita xarakterli xususiyatlarning namoyon bo'lishidir.

Ertakning didaktikasi shunchalik kuchli va ravshanki, bolalarning o'zlari shunday xulosa chiqaradilar: «Baqa to'g'ri - maqtanishning hojati yo'q» («Sayohatchi qurbaqa» ertaki). Agar bolalar shunday xulosaga kelishsa, ertakni o'qish o'z maqsadiga erishgan deb taxmin qilishimiz mumkin. Xalq ertaklarining o'ziga xosligi shundaki, u hikoya qilish uchun yaratilgan. Shuning uchun prozaik ertaklar iloji boricha matnga yaqinroq qilib aytiladi. Hikoya ifodali bo'lishi kerak. Bunga tayyorgarlik ko'rishning yaxshi usuli - bu ertakni o'qish. Sinfidan tashqari vaqtlarda ertaklarni drammatizatsiya qilish ertak xarakterini ifodalashga yordam beradi, bolalarda nutq va ijodkorlikni rivojlantiradi.

Ertak rejalarini tuzish bo'yicha o'quv ishlarida ham qo'llaniladi, chunki u aniq sahnalarga bo'lingan - rejaning qismlari, sarlavhalari ertak matnida osongina topiladi. Ertak mazmunini ishlab chiqish, uni to'liq tahlil qilish, ertakni rollar bo'yicha o'qish kerak. Ifodali o'qish, rollarda o'qish har doim bolalarga zavq bag'ishlaydi, ertakning tipik xususiyatlarini o'zlashtirishni osonlashtiradi: nutq tili, takrorlashlar, maxsus ritm.

Ertak o'qish bilan bog'liq holda, qo'g'irchoqlar, qo'g'irchoq teatri uchun bezaklar, soya teatri uchun hayvonlar va odamlarning haykalchalarini yasash mumkin. Ertak kompozitsiyasining o'ziga xos xususiyatlari bo'yicha elementar kuzatishlar o'tkazilishi kerak, chunki bu kuzatishlar bolalar tomonidan ertakni idrok etish ongini oshiradi.

I-II sinflarda bolalar uch marta takrorlashning ertak usullariga duch kelishadi va bu ertakni eslab qolishga yordam berishini payqashadi. Ertak bilan ishlashda (bolalar o'qish, kattalar ovoz chiqarib o'qish, ertaklarni qayta hikoya qilish va boshqa turlarga ko'chirishning turli shakllari) uning xususiyatlarini ko'rsatish, bolalar bilan birgalikda uning ma'nosiga erishish, ertaklardan keng foydalanish kerak. Ertak bolalarni estetik tarbiyalash va ularning san'atdan zavqlanish manbai sifatida tan olinadi.

Ertakni o'rganishning eng yaxshi usuli - uni sahnalashtirish. Bunga ertakning dialoglar bilan boyligi yordam beradi. Bolalar kattalar rahbarligida ertak syujeti asosida senariy tuzadilar. Bu ish ertakni idrok etishning ishonchli usulidir. Ertaklarni o'qishda intonatsiya katta ahamiyatga ega. Noto'g'ri intonatsiya «ertak olamining illyuziyasini yo'q qiladi». Ertak zerikarli, qiziq bo'lmagan, rangsiz bo'lib, undagi temperament, shaxsiyatning aksi, o'ziga xos ma'no turlari yo'qoladi. Ertakning nutqi sodda, takrorlash matnga yaqin bo'lishi kerak (kulgi, o'yin yoki qayg'u bilan).

O'qituvchilar uchun ertak materiali asosida bolalarni estetik tarbiyalash muammosi ayniqsa muhimdir. Badiiy adabiyot, jumladan, ertak dunyoning obrazli aksi sifatida o'quvchidan idrok etishning alohida sifatlarini talab qiladi: ijodiy tasavvur, rivojlangan mushohada; obrazli so'zning tuyg'ulari, muallif pozitsiyasi va asarning uyg'un yaxlitligi; adabiy qahramonlar xatti-harakatlarining ichki psixologik motivlarini tushunish. Bu xislatlar o'z jamligida idrokning alohida turini - estetikani tashkil etadi. Binobarin, ertak bilan jiddiy, o'ylangan ish o'quvchining adabiyotga kirishishidanoq juda muhimdir.

Voqelikning ajoyib qiyofasida bir-birini inkor etuvchi tushunchalar, voqelikka muvofiqlik va nomuvofiqlik o'zaro bog'langan bo'lib, bu alohida ertak haqiqatini tashkil etadi. Ertakning tarbiyaviy vazifasi uning janr xususiyatlaridan biridir. Ertak didaktizmi butun ertak tuzilmasiga kirib boradi, ijobiy va salbiyning keskin qarama-qarshiligi bilan alohida effektga erishadi. Axloqiy va ijtimoiy haqiqat har doim g'alaba qozonadi - bu ertakda aniq tasvirlangan didaktik xulosa. Xalq og'zaki ijodining hodisasi sifatida ertak barcha folklor xususiyatlarini o'zida saqlab qoladi: borliqning kollektivligi, og'zakiligi va ertak ijodining jamoaviy tabiati ertak matnining o'zgarishidir. Qoida tariqasida, har bir ertakchi syujetning yangi turini aytib beradi. Variantlar g'oya, syujetning umumiy sxemasi, takrorlanuvchi umumiy motivlar bilan mos keladi, lekin xususan, ular birlashtirilmaydi.

Ertak hayoti uzluksiz ijodiy jarayondir. Har bir yangi davrda ertak syujetining qisman yoki to'liq yangilanishi sodir bo'ladi. Mafkuraviy urg'ularni almashtirish haqida gap ketganda, yangi ertak versiyasi paydo bo'ladi. Ertakning bu xususiyati har bir ertak matnini sinchiklab o'rganishni talab qiladi. Ertakda uning an'analari natijasida shakllangan doimiy qadriyatlar va cheksiz takrorlash natijasida paydo bo'lgan o'zgaruvchilar mavjud. Ertak tili ustida ishlash uning tasvirlar tizimini tushunishga yordam beradi. Xalq nutqining aniqligi, yorqinligi va ifodaliligi, bolalar nutqini rivojlantirish va ularning so'z boyligini boyitish badiiy ijodga kirish. Shuni ta'kidlash kerakki, bu ish darsning alohida bosqichi emas, balki barcha turdagi sinflarga organik ravishda kiritilishi kerak. Ertakning majoziy vositalarining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, ertakning til dizayni elementlari ustida ishlashning bir necha yo'nalishlarini ajratib ko'rsatish mumkin: ertakning syujet-kompozitsion qurilish xususiyatlarini aks ettiruvchi (boshlanishlar, maqollar, yakunlar) ramkalash formulalarining o'ziga xos xususiyatlari ustida ishlash; ertak tilini xarakterlash elementlari bilan bog'liq holda tahlil qilish; fazo-vaqt formulalari ustida ishlash (bu qancha vaqt qisqa; bir yil o'tdi, boshqasi); ertakni takrorlash va ifodali o'qishga tayyorlashda lingvistik tasvir vositalarini tahlil qilish katta ahamiyatga ega.

Buyuk rus o'qituvchisi K.D. Ushinskiy ertaklar haqida shunday yuksak fikrda ediki, ularni o'zining pedagogik tizimiga kiritdi. Ma'lumki, Ushinskiyning pedagogik ideali aqliy va axloqiy-estetik rivojlanishning uyg'un kombinatsiyasi edi. Buyuk rus o'qituvchisining qat'iy ishonchiga ko'ra, xalq ertaklari materialidan ta'limda keng foydalanilsa, bu vazifani muvaffaqiyatli hal qilish mumkin. Ertaklar tufayli mantiqiy fikrli bola qalbida go'zal she'riy obraz birga ulg'ayadi, tafakkur taraqqiyoti fantaziya, tuyg'u rivojlanishi bilan birga boradi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinf o'quv dasturiga turli ertaklar kiritilgani bejiz emas.

O'quvchilar o'qituvchi rahbarligida ertakdagi qahramonlarning xulq-atvori, ayrim hatti-harakatlarini baholaydilar. Bular orqali ayrim obrazlar haqida xulosalar chiqaradilar. Ertakni rollarga bo'lib o'qiydilar. Ertak ustida ishlashda o'quvchilarni ertakni o'qishgagina emas, balki uni aytib berishga o'rgatish ham muhimdir. Ertak aytib berish og'zaki nutqni o'stiradi hamda o'quvchilar nutqini yangi so'z va iboralar bilan boyitadi.

Ertakda o'quvchilar to'g'rilik, halollik g'alaba qilganidan, kambag'al kishilar qiyinchilikdan qutilganidan, ya'ni yaxshilik, ezgulik ro'yobga chiqqanidan va yomonlik, yovuzlik mahkumlikka uchraganidan quvonadilar. Ular hayotda ham doimo shunday bo'lishini istaydilar. Masalan, „Halollik» ertagida asosiy fikr kambag'allarga yordam ko'rsatish, o'z mehnati bilan hayot kechirish bo'lib, bu hatto butun xalq istagi ekanligi g'oyasi ilgari surilgan bo'lsa, „Serkaboboning hiylasi” ertagida esa soddadilning to'g'riligi hiylagarning makri ustidan g'olib kelishi, xiyonat jazosiz qolmasligi g'oyasi ilgari surilgan. Har ikki ertak ham to'g'ri so'zlilikning g'alabasi bilan yakunlanadi. Bunday g'alaba maishiy ertaklardan tashqari, sehrli ertaklarda ham ifodalangan.

Boshlang'ich sinflarda hayvonlar haqidagi ertaklar ko'proq o'qitiladi. „Serkaboboning hiylasi” (Xalq ertagi), „Tulki bilan laylak” kabi ertaklar aniq hayotiy hikoyalar tarzida o'qitiladi va tahlil qilinadi. Ertak matni ustida ishlashda tanlab o'qish, savollarga javob berish, o'quvchilarning o'zlari ertak mazmuniga oid savollar tuzib, javob berishlari, reja tuzish, qayta hikoyalash, ijodiy davom ettirish, ertak aytish,

qahramonlarni grafik tasvirlash kabi ish turlaridan foydalaniladi[3]. Bunday ertaklarda hayvonlarning odatlari tahlil qilinadi, ammo ularni kishilar xarakteriga taqqoslash tavsiya qilinmaydi.

Xulosa qilib aytganda, og'zaki xalq og'zaki ijodi o'quvchilarni axloqiy, mehnat, vatanparvarlik, estetik tarbiyalashda bitmas-tuganmas manbadir. Bularning barchasi bola ongiga yetib borishi uchun esa o'qituvchi ertak ustida ishlash metodikasini chuqur bilishi kerak.

Maktab tajribasidan aniqki, kichik yoshdagi o'quvchilar ertakdagi hayvonlar gapirmasligini, tulki va turna bir-birining mehmoniga bormasligini yaxshi biladilar, ammo ertaklar dunyosini hayotiy hikoya kabi qabul qiladilar. Ertakni o'qib tahlil qilganda, barcha ishlar matnning mazmunini yaxshi idrok etishga, sujet rivojini, qatnashuvchi personajlarning xatti-harakati, o'zaro munosabatlarini to'g'ri tasavvur etishga yo'naltiriladi. Bunda tanlab o'qish va qayta hikoyalashning ahamiyati katta hisoblanadi. Masalan, 2-sinf ona tili va o'qish savodxonligi darsligining 2-qismida "Donishmand soat" ("Zamonaviy ertaklar" kitobidan) ertagining mazmunini o'zlashtirish uchun quyidagi topshiriqlardan foydalanish mumkin:

1. Soatning qaysi xislatlari uni "donishmand" deb atashga sabab bo'ladi?
2. Soat nega arazlab, ishlamay qoldi?
3. Soatning ishlamay qolishi qanday oqibatlariga olib keladi?
4. Soat qizga nimalarni nasihat qildi?
5. Vaqtni behuda o'tkazgan odamlarning holi qanday bo'ladi?

Ertakni tahlil qilishning oxirgi bosqichida "Ertakning sizga juda yoqqan joyini topib o'qing", "Nima uchun aynan shu joyi yoqqanini ayting", "Hayotingizda ertakdagi voqealarga o'xshash voqealar bo'lganmi?" kabi savol-topshiriqlar yordamida o'quvchilarning ertak xulosasini tushunishlariga erishiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

Safarov O, O'zbek bolalar adabiyoti va folklori(1-kitob).Buxoro 2007.121-137-b.

Avzalov M. Ertak janri // O'zbek tili va adabiyoti jurnali, 1998,4-son, 16- 15bet

Matchon S. Kitob o'qishni bilasizmi? –T.:O'qituvchi, 1993.47b